

Lausunto eduskunnan talousvaliokunnalle oikeudenmukaisen siirtymän rahastosta (U2/2020 vp)

Euroopan komissio teki 14.1.2020 oikeudenmukaisen siirtymän rahaston perustamista koskevan lainsäädäntöehdotuksen (COM (2020) 22 final). Rahaston avulla pyrittäisiin tukemaan alueita, joihin EU:n tavoittelemaan ilmastoneutraalisuuteen siirtyminen vaikuttaisi eniten, jotta alueellisten erojen kasvaminen voitaisiin välttää (s. 2). Komissio on ehdottanut myös muutoksia asetusehdotukseen, jolla säädeltäisiin koheesipolitiikan rahastojen toimintaa (COM (2020) 23 final). Muutosehdotuksissa esitetään mm., että uudelle rahastolle siirrettäisiin osa Euroopan aluekehitysrahaston sekä Euroopan sosiaalirahasto plussan varoista (s. 5). Valtioneuvoston U-kirje 2/2020 vp tarkastelee em. ehdotuksia.

Euroopan Unionista tehtyyn sopimukseen sisältyvän toissijaisuusperiaatteen mukaan unioni toimii aloilla, jotka eivät kuulu sen yksinomaiseen toimivaltaan, ainoastaan jos suunnitellun toiminnan tavoitteet voidaan toiminnan laajuuden tai vaikutusten vuoksi saavuttaa paremmin unionin tasolla kuin jäsenvaltioiden sisällä. Kansallisella tasolla tehtyjä ilmastoneutraalisuuteen tähtäviä toimia rajoittaa (yksittäisen maan pienestä ilmastovaikutuksesta johtuva) *vapaamatkustajan ongelma*, joka on vähäisempi silloin, kun Euroopan Unionin ilmastopoliittisia päätöksiä tehdään unionin tasolla. Siksi uuden rahaston perustaminen ja jo olemassa olevien rakennerahastojen varojen osittainen sille suuntaaminen veisi Euroopan Unionin koheesiorahastojen toimintaan aiempaa paremmin perusteltuun, toissijaisuusperiaatteen mukaiseen suuntaan.

Komissio ehdottaa, että ”oikeudenmukaisen siirtymän rahastossa keskitytään talouden monipuolistamiseen alueilla, joihin ilmastosiirtymä vaikuttaa eniten, sekä alueiden työntekijöiden ja työnhakijoiden uudelleen koulutukseen ja aktiiviseen osallistamiseen” (COM (2020) 22 final, s. 2). Aiemman vaikutustenarvioinnin mukaan energiasiirtymästä kärsisivät pahiten alueet, joilla kiinteillä polttoaineilla on suuri osuus sähköntuotannossa (COM (2020) 22 final, s. 7).

Parhaassa tapauksessa rahaston tarjoamat taloudelliset kannusteet voisivat edistää ilmastoneutraalisuuteen siirtymisen kustannustehokkuutta eli sitä, että tarvittavat päästövähennykset toteutettaisiin siellä, missä niiden toteuttaminen on edullisinta. Talouden pysyvää monipuolistamista saattaa kuitenkin olla vaikeaa saavuttaa rahaston taloudellisilla kannustimilla, jotka ilmeisesti olisivat tilapäisiksi tarkoitettuja. Rahaston tarjoamat kiinteiden polttoaineiden käytön supistamisen kannusteet saattaisivat paitsi vähentää poikkeuksellisen haitallista energiantuotantoa rahaston valitsemilla alueilla, myös lisätä vastaavanlaista energiantuotantoa muualla vähentyneen kilpailun johdosta. Valtioneuvosto ehdottaa kannanotossaan rahastosta saatavan tuen ehdollistamista sille, että tukea saava jäsenvaltio sitoutuu toimiin vuoden 2050 ilmastoneutraalisuustavoitteen saavuttamiseksi (U 2/2020 s, 10). Tällainen ehdollisuus saattaisi vähentää korvaavan haitallisen tuotannon syntyä.

U-kirjeen 2/2020 mukaan valtioneuvosto pitää komission oikeudenmukaisen siirtymän tukemiseksi tekemiä ehdotuksia lähtökohtaisesti kannatettavina (U 2/2020 s, 10). Kannat ovat kuitenkin alustavia, ja niitä tullaan tarkentamaan myöhemmin. Valtioneuvoston periaatteessa myönteistä mutta lisätäsmennyksiä odottavaa kantaa voidaan pitää hyvin perusteltuna.

Helsingissä 12. maaliskuuta 2020

Ilkka Kiema
tutkimuskoordinaattori, ennustepäällikkö
Palkansaaajien tutkimuslaitos